

Neploidnost kao argument za proglašenje crkvene ženidbe nevaljanom

Milaković, Katja

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:451247>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKE STUDIJE

Katja Milaković

**NEPLODNOST KAO ARGUMENT ZA
PROGLAŠENJE CRKVENE ŽENIDBE
NEVALJANOM**

Završni rad

Split, 2022.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
TEOLOŠKO-KATEHETSKE STUDIJE

Katja Milaković

NEPLODNOST KAO ARGUMENT ZA
PROGLAŠENJE CRKVENE ŽENIDBE
NEVALJANOM

Završni rad

Mentor: mr. sc. Ante Rako

Split, 2022.

SADRŽAJ

UVOD.....	5
1. OPĆENITO O ŽENIDBI.....	7
1. 1. Dobra ženidbe	8
1. 2. Općenito o neplodnosti i njezinim uzrocima	10
1. 3. Spolna nemoć i sakrament ženidbe.....	12
2. NEPLODNOST NAKON SKLAPANJA ŽENIDBE.....	14
2. 1. Muž i žena pred problemom neplodnosti i pitanje smisla	15
2. 2. Elementi za proglašenje ženidbe nevaljanom	16
2. 3. Primjeri neplodnosti unutar Svetog Pisma.....	19
3. STAV CRKVE PREMA LIJEČENJU NEPLODNOSTI.....	21
3. 1. Crkva o medicinski potpomognutoj oplodnji	21
3. 2. Papa Benedikt XVI. – " <i>Brak je jedino mjesto za stvaranje ljudskog bića</i> "	23
3. 3. Prihvatanje neplodnosti među supružnicima.....	23
ZAKLJUČAK.....	25
LITERATURA	27

SAŽETAK

Prije svakog sklapanja ženidbe potrebno je napraviti i valjanu pripremu. Nažalost, sve češće svjedočimo velikom broju zahtjeva za razrješenjem crkvene ženidbe. Civilni razvodi su lako izvedivi, ali za poništiti ženidbu sklopljenu u crkvi moraju postojati jako valjani razlozi. Postoje brojni, ponekad i bizarni, nevjerojatni razlozi, ali oni na koncu moraju biti jaki i argumentirani. Jedan od razloga za razrješenje ženidbe, malo manje poznat, ali valjan jest neplodnost. Neplodnost sama po sebi nije razlog za proglašenjem ženidbe nevaljanom, ona može biti uzrokovana brojnim fizičkim ili psihičkim čimbenicima, ali ukoliko se radi o zlonamjernoj prijevari razlog će biti valjan.

Ukoliko se ovaj problem otkrije nakon sklapanja samog sakramenta važno je pronaći rješenje, odnosno način na koji će se nemogućnost uloge roditelja ispuniti kroz neka druga djelovanja ili aktivnosti. Također je važno naglasiti kako brak nikako ne smije biti podcijenjen ili omalovažen ukoliko nije urodio plodovima kao što su djeca. Brak je zajednica muškarca i žene koji su u ljubavi izabrali jedno drugo od trenutka sklapanja istoga sve do smrti.

Ključne riječi: sakrament ženidbe, nevaljana ženidba, elementi za proglašenje ženidbe nevaljanom, neplodnost, uzroci neplodnosti, bračna neplodnost, ostvarenje u drugim životnim ulogama

UVOD

Pojam neplodnost danas se, nažalost nerijetko susreće. Mnogi bračni parovi suočavaju se s ovim problemom, gotovo neovisno o reproduktivnoj životnoj dobi u kojoj se trenutno nalaze. Naravno da će neplodnost biti ponešto izraženija kod starijih parova, ali danas svjedočimo sve većem porastu stope neplodnosti, kod vrlo mladih bračnih parova, dakle onih koji su u dobno najpogodnijoj reproduktivnoj fazi. Jedna od najnovijih istraživanja pokazuju postotke od čak 10 – 15% neplodnih parova¹, što ukazuje na ne baš zanemarivu brojku, već nažalost na problem koji je u stalnom porastu. Ovo je problem koji se ne tiče samo bračnih parova i medicine, već i same Crkve koja se protivi svakom ugrožavanju života, kao i povredi ljudskog dostojanstva, pri tome pazeći na definiciju života koja u svom značenju veliki naglasak stavlja na početak života, ne od rođenja, već "od začeca do smrti".

Unutar ovog završnog rada kroz tri dijela ćemo progovoriti i rastumačiti pojmove kao što su ženidba i njezina dobra, problem neplodnosti prije i nakon sklapanja sakramenta ženidbe te u kojemu će sve slučaju neplodnost moći biti valjan razlog za proglašenjem ništetnosti ženidbe. Spomenut ćemo i primjere neplodnosti unutar Svetoga pisma, te ćemo se također osvrnuti na stav Katoličke Crkve prema bračnim parovima koji nisu u reproduktivnoj mogućnosti, ali i na mogućnostima koje im otvaraju upravo vrata zatvorena nemogućnošću imanja vlastitog, odnosno biološkog djeteta.

Nažalost, često smo svjedoci kako plodnost, odnosno ljudi koji imaju biološko dijete, čak i više djece, ne donose nužno i više plodova, dok postoje brojni neplodni bračni parovi koji su za svoju okolinu i ljude oko sebe primjeri izvanrednih plodova, posebice u vidu udomljavanja i posvajanja djece, ali i brojnih drugih dobara kojima uvelike pomažu i doprinose cijeloj zajednici i društvu. Najveći naglasak stavit ćemo na to da i onda kada je začeca, odnosno rađanje nemoguće, bračni život nikako ne smije i ne može gubiti na svojoj vrijednosti.

Također ćemo dati odgovore na pitanja kao što su: Je li brak bez djece valjan? Je li valjano sklopljen ukoliko je netko od supružnika sterilan ili što se događa s brakom ukoliko je netko od supružnika impotentan?

Najveći naglasak kroz cijeli rad, s čime ćemo i zaključiti, bit će upravo činjenica kako neplodnost niti zabranjuje niti prijeći ženidbu, uz obdržavanje propisa Kan 1098, a posebice kako se u želji za ostvarenjem u ulozi roditelja, svaki bračni par mora osvrnuti na to koliko su metode na putu toga ostvarenja etične, odnosno moralno (ne) prihvatljive.

¹ <https://poliklinika-mazalin.hr/blog/sve-sto-trebate-znati-o-neplodnosti/> (28. kolovoza 2020.)

“Briga za dijete još prije njegova rođenja, od prvoga trenutka njegova začeca, a zatim tijekom njegova djetinjstva i mladenaštva prvotni je i temeljni način provjere odnosa čovjeka prema čovjeku.”²

² Ivan Pavao II., Obiteljska zajednica. Familiaris consortio. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., br. 26.

1. OPĆENITO O ŽENIDBI

Polazište svakog sklapanja braka može se svesti na Riječ Božju, već u samoj Knjizi Postanka (Post 2, 18), gdje evanđelist navodi kako nije dobro da čovjek bude sam, već da će mu sam Bog načiniti pomoć kao što je on sam. Osim u Postanku, brak možemo povezati i sa drugim djelovima Svetoga Pisma, kao što je primjerice u Mt 19, 6: "Što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja". Također i II. vatikanski sabor obuhvaća Božji naum o braku riječima: "Ta intimna zajednica bračnog života i ljubavi, koju je Stvoritelj utemeljio i sazda je se bračnom vezom, tj. osobnim neopozivim pristankom. Tako se ljudskim činom, kojim supruzi sebe uzajamno predaju i primaju, rađa pred društvom po božanskoj odredbi čvrsta ustanova."³ Brak se kao zajednica muškarca i žene, zasniva neopozivom obostranom privolom, unutar koje se će dvoje supružnika potpuno slobodna duha, uzajamno predati jedno drugome. Prilikom same uspostave ženidbe, bračna ljubav bi se automatski trebala usmjeriti k rađanju i stvaranju jednog novog života. Supružnici prilikom začeca novog života dosežu "krunu" svoje ljubavi, odnosno otajstvo jedinstva plodne ljubavi između Krista i Crkve u kojem također imaju udjela. Već se u Starozavjetnim spisima može očitovati pojam plodnosti kao Božja nagrada, kao radost i smisao: "Tvoja će žena biti plodna loza na bočnim stranama kuće tvoje; djeca tvoja poput maslinovih biljaka kruže oko tvog stola." (Ef 5, 25- 33) Svaka je kršćanska ženidba put ka svetosti, a ženidbeni su drugovi pozvani taj put u punini živjeti, sada i ovdje, suočavajući se sa svim nedaćama i iskušenjima ovog svijeta. Stoga je za sklapanje valjane ženidbe potrebna i valjana priprava. Kako u vezi ili zaručništvu, gdje je par dužan raditi na izgradnji kvalitetnog i valjanog odnosa, tako je i Crkva dužna ponuditi vjerodostojno tumačenje svojega nauka, odnosno popuniti i nadopuniti nedostatke vrijednosti koje su posebice danas prisutne kako u društvu, tako i u obiteljima. Nažalost, neuspjele ženidbe možemo nazvati bolešću današnjeg društva.⁴ Jedan od prvih dokumenata koji govori o odgovornosti u ženidbi je broj 52. *Gaudium et spes*.⁵ Unutar ovog dokumenta traži se da svi vjernici, koji imaju bilo kakva utjecaja u društvu daju svoj doprinos u poboljšanju položaja ženidbe. Stoga smo svi dužni poticati i primjerom posvjedočiti ljepotu bračnog i obiteljskog života koji je danas toliko narušen. Papa Franjo ističe kako brak nije samo nekakav društveni čin, samo puka odluka koju donosi dvoje

³ Pero Pranjčić, Biblijsko - teološka uvjetovanost ženidbenog postupka, Josip Šalković (ur), *Ništavnost ženidbe: Procesne i supstativne teme*, Glas Koncila, Zagreb, 2009., 14.-15.

⁴ Arpad Toth, Mnogostruke pripreme za ženidbu i zaštita od ništavnosti, Josip Šalković (ur), *Zaručništvo i priprava za ženidbu*, Glas Koncila, Zagreb, 2015., 100. – 101.

⁵ Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, jedna od četiri apostolske konstitucije proizašle iz Drugog vatikanskog sabora. Dokument je pregled učenja Katoličke Crkve o odnosu čovječanstva prema društvu, a posebno u odnosu na ekonomiju, siromaštvo, socijalnu pravdu, kulturu, znanost, tehnologiju i ekumenizam

ljudi u slobodnoj volji, već ga poistovjeđuje s pozivom, pozivom koji se rađa u srcu, svjesnom odlukom za cijeli život, zbog čega također ističe važnost podrške od strane cijele zajednice.

“ Brak (...) je sakrament u kojem muškarac i žena, pozvani postati “jedno tijelo”, sudjeluju u Božjoj kreativnoj ljubavi. Oni sudjeluju u tome činjenicom da su stvoreni na sliku Božju te su zbog toga pozvani na određeno zajedništvo (*communio personarum*), i zato što je isti ovaj savez od početka bio blagoslovljen plodnošću.”⁶

1. 1. Dobra ženidbe

Svojstvima, odnosno dobrima ženidbe shvaćamo ona svojstva koja su vlastita ženidbi ili proizlaze iz same njene naravi. Što god se protivi ovim svojstvima protivi se i samome naravnom zakonu. “Ako se nešto protivi prvotnom cilju onda je zabranjeno prvotnim naravnim zakonom, ako se nešto protivi drugotnim ciljevima ženidbe, onda je zabranjeno drugotnim naravnim zakonom.”⁷

Dva gotovo pa najvažnija svojstva ženidbe su po kan. 1056 njezina *jednost* i *nerazrješivost*.⁸ Njihovo isključivanje sprječava valjano sklapanje ženidbe, odnosno isključivanje bitnih svojstava⁹ iz privole pozitivnim činom volje dovodi do ništavosti ženidbe. (kan. 1101) Ova svojstva su bitna i za kršćansku i nekršćansku ženidbu jer proizlaze iz same naravi i bitnih svojstava ženidbe. Posebnu ulogu imaju kod kršćanske ženidbe zbog sakramentalnog značaja. Prema kanonu 1056 bitna svojstva ženidbe su *jednost* i *nerazrješivost* koja u kršćanskoj ženidbi zbog sakramenta zadobivaju posebnu čvrstoću. (Ef 5, 31-32) Jednost ženidbe sastoji se u isticanju toga da je valjana ili sakramentalna ženidba moguća jedino između jedne žene i jednoga muškarca, odnosno monogamija. Ovakav oblik monogamije također je podijeljen na *savršenu* i *nesavršenu*. Savršena monogamija je kada čak ni nakon smrti žene nije dozvoljeno sklapanje nove ženidbe.¹⁰ Nesavršena je ona koja iza smrti ženibenog druga dozvoljava ponovno sklapanje ženidbe.¹¹ Sveti Pavao uvijek u raspravama o kršćanskoj ženidbi pretpostavlja monogamiju. (1 Kor 7, 2 – 4. 10 – 16) Osim njega i Sveti Oci u svojim spisima također uče o jednosti ženidbe, pozivajući se pri tome na Postanak i evanđelista Mateja.

⁶ <https://hkm.hr/duhovnost/misli-sv-ivana-pavla-ii-o-ljubavi-braku-i-obitelji/> (15. kolovoza 2021.)

⁷ Sv. Toma Suppl. III. q. 65 a.1.

⁸ Velimir Blažević, Ženidbeno pravo Katoličke Crkve., Pravno-pastoralni priručnik, KS, Zagreb 2004.

⁹ životna dob, impotencija, prijašnja veza, različita vjeorisповijest, sveti redovi, vječni zavjeti čistoće, otmica, krvno srodstvo, srodstvo, jadvna ćudorednost, posvojenje

¹⁰ istoćni svećenici

¹¹ "Dok nas smrt ne rastavi"

Melibton i Luter pak naučavaju kako kršćani mogu živjeti i u poligamiji, tvrdeći kako ona nije zabranjena niti jednim Božanskim zakonom. Tridentski se sabor pak protivi ovoj odluci, pozivajući se na Mt : 19 te proglašava pozitivnim Božjim zakonom tradicionalnu nauku o jednosti ženidbe.

Nerazrješivost ženidbe znači da jednom valjano sklopljena ženidba postaje čvrsta i trajna i ne može se rastaviti ni čim drugim osim fizičke smrti.¹² Ona može biti *vanjska* i *unutarnja*. Vanjska nerazrješivost ženidbe znači da nikakva ljudska vlast ne može rastaviti valjano sklopljenu ženidbu, unatoč tome ako to zahtjevaju same stranke u ženidbi. Ovakav oblik nerazrješivosti nije utemeljen na naravnom pravu jer za to nema dokaza ni kod primitivnih ni kod kulturnih naroda, a ne može se temeljiti ni na etnologiji. Unutarnja nerazrješivost sastoji se u tome da supružnici ne mogu vlastitom voljom ili slobodom poništiti ono što su izjavili u trenutku sklapanja ženidbe. (1 Kor 7, 10 – 16) Ova se pak nerazrješivost temelji na naravnom pravu jer se protivi samoj biti i dobrima ženidbe, a vidi se da tako postupaju i svi ostali narodi, bilo primitivni, bilo kulturni, jer ženidbeni vez izuzimaju iz vlasti samih stranaka u ženidbi, jer nitko ne može biti sudac u vlastitom predmetu.¹³

Kršćanska tradicija kao i nauk svetoga Pavla naučavaju da su jednost i nerazrješivost slika jedinstvene i nerazrješive veze Krista i Crkve. Pripadaju Augustinovim trima dobrima djece¹⁴, dobru vjernosti i dobru sakramenta. Veliki se značaj pridaje dobru potomstva, budući da je ono bitno zbog samog rađanja i odgoja djece. Ženidba će biti proglašena nevaljanom, ukoliko se supružnici nisu spremni međusobno predati i ne primaju pravo na rađanje i odgoj vlastitog potomstva. Dobro vjernosti posljedica je jednosti ženidbe, ističe se vjernost supružnika, a bitna je i kod samog čina sklapanja ženidbe i za vrijeme trajanja bračne veze. Dobro sakramenta znači da se ženidba ne rastavlja¹⁵, odnosno, ženidba zbog sakramenta dobiva na čvrstoći i ženidbeni vez nemoguće je poništiti ili raskinuti. Ženidba nije valjana bez unutarnje nerazrješivosti, odnosno nije moguće sklopiti ženidbu koju bi bilo moguće sporazumno razriješiti. Bitna svojstva ženidbe, jednost i nerazrješivost, utječu na stabilnost bračne veze kao i na potomstvo. Uzajamna vjernost roditelja je od velike važnosti za dobro i zdravlje djece, kao i za dobrobit cijele zajednice.

O nerazrješivosti ženidbenog veza pronalazimo i unutar Evanđelja i to na četiri mjesta. Jedan od primjeraka koji o tome govori možemo pronaći kod evanđelista Luke (Lk 16, 8) koji

¹² Josip Delić – Ženidbeno pravo Katoličke crkve, Split 1998.

¹³ isto

¹⁴ Ivan Tadić, Augustinovo poimanje zla, *Filozofsko istraživanje*, 2004.

¹⁵ V. Blažević, Vodič kroz crkveno pravo za vjernike, Svjetlo riječi, Sarajevo - Zagreb, 2007.

donosi Isusove riječi: ‘‘ Tko god otpusti svoju ženu, pa se oženi drugom, čini preljub. I tko se god oženi otpušenom , čini preljub. ‘‘ Ovdje možemo vidjeti kako nikakvo otpuštanje žene, niti obrnuto ne može i neće prekinuti ženidbeni vez, već se smatra preljubom. Evanđelist Matej u Mt 5, 31 govori:’’ ... Tko god otpusti svoju ženu – osim zbog bludništva – navodi je na preljub i tko se god otpušenom oženi , čini preljub.’’ Sveti Marko također donosi Isusove riječi unutar kojih je preljub taj kojeg može počinuti samo onaj tko je vezan ženidbenim vezom, iz čega je jasno da se govori o nerazrješivosti same ženidbe. Iako Isusove riječi koje evanđelisti donose oštro osuđuju svaku vrstu rastave u Novom Zavjetu se spominju i izuzetci od stroge nerazrješivosti. Sveti Pavao za oženjene vjernike donosi Gospodnju zapovijed: ‘‘ Oženjenima naređujem – ne ja nego Gospodin – da se žena od muža ne rastavlja; ako li se rastavi, neka ostane neudata ili neka se pomiri sa svojim mužem; muž da ne otpušta žene. ‘‘ (1. Kor 7, 10 – 11) Jedan od takvih primjera je sveti Jeronim koji Matejeve ‘‘ osim zbog bludništva ‘‘ tumači kao rastavu od stola i postelje.

1. 2. Općenito o neplodnosti i njezinim uzrocima

Neplodnost je s medicinske strane nesposobnost začeca seksualno aktivnog para, koji ne koristi nikakve kontracepcijske metode, kako bi postigli trudnoću unutar jedne godine, ciljanih spolnih odnosa.¹⁶ Nju je kao takvu svjetska zdravstvena organizacija ¹⁷ proglasila bolešću koju treba shvaćati ne samo kao fizički problem para već kao problem koji se tiče cijele šire populacije. Neplodnost, baš kao i brojne druge bolesti također ima svoje kategorije i uzroke. Prema kategorijama dijeli se na *primarnu* i *sekundarnu*. Primarna se neplodnost tumači kao stanje unuar kojeg supružnici, uz redovite i nezaštićene odnose tijekom dvanaest mjeseci ne mogu postići trudnoću. Ova se vrsta neplodnosti također dijagnostica i ako žena nikad nije imala dovršenu trudnoću.¹⁸ Sekundarna neplodnost definirana je kao stanje nemogućnosti postizanja trudnoće nakon barem jedne prethodne trudnoće. ¹⁹ Pri samom početku supružnici nisu svjesni probelma pred kojim se nalaze te najčešće k tomu ne pripisuju pretjeranu važnost, ali nakon određenog perioda očigledno je da problem postoji. Parovi ponajprije ne shvaćavši što im se događa, predbacuju krivnju sami sebi ili jedno drugomu, te nažalost, nerijetko dođu do situacije koja u konačnici rezultira raspadom bračne zajednice.

¹⁶ Žarko Vladislav Ošap, *Rastimo u vjeri, nadi i ljubavi*, Drvar, 2009.

¹⁷ (engl. World Health Organisation - WHO)

¹⁸ <https://poliklinika-mazalin.hr/blog/sve-sto-trebate-znati-o-neplodnosti/>, (28. kolovoza 2020.)

¹⁹ spontani pobačaji, izvanmaternične trudnoće

Neki parovi obrate se za pomoć liječnicima ili duhovnicima, ali tijekom samog procesa liječenja ili prihvaćanja spomenutog problema nerijetko odustanu i jedno od drugoga.

Obzirom na samo podrijetlo uzroka, neplodnost se dijeli na: *žensku* i *mušku* te *zajedničku* i *idiopatsku*²⁰ neplodnost. Umanjena plodnost označava stanje u reproduktivskom nastojanju para pri kojem trudnoća može nastupiti, ali u pravilu nastupa nakon dužeg razdoblja nego što je to slučaj u normalno plodnog para u kojeg je prosječna mogućnost postizanja začeca po ciklusu oko 20%. Na plodnost pored hormonalnih²¹, genetskih ili drugih poteškoća na koje uvelike ne možemo utjecati mogu utjecati i čimbenici kao što je primjerice životna dob muškarca ili žene²². Ona se značajno smanjuje starenjem muškarca, a ponešto ranije i žena. Starenjem žene učestalost spontanih pobačaja raste sa 7 do 8% na 50 do 70% u žena nakon 40. godine života. Dosadašnja istraživanja upućuju na to da je plodnost žene u opadanju već od 32. godine, a nagli pad plodnosti nastupa nakon 38. godine. Vjerojatnost trudnoće nakon 40. godine naglo sa smanjuje na 5-20%.²³ Nakon 42. godine života muškarca, teže se postiže trudnoća²⁴.

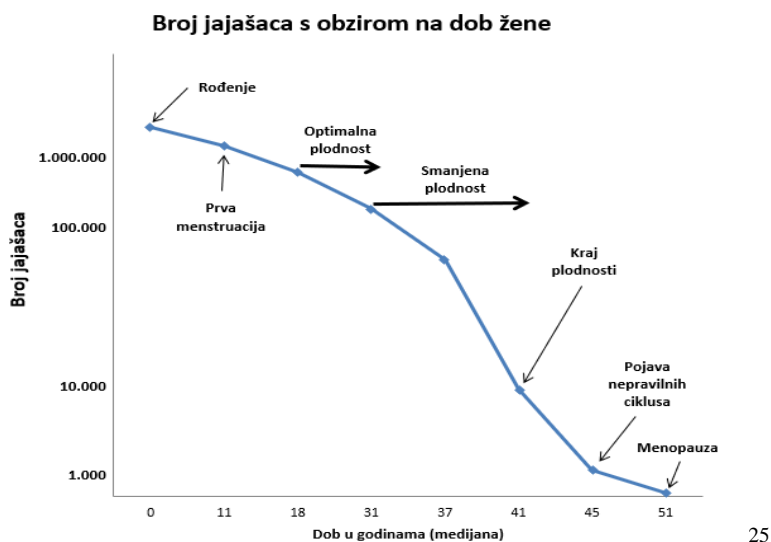
²⁰ Idiopatska neplodnost označava nemogućnost zanošenja više od 12 mjeseci, pri kojoj unatoč temeljite dijagnostičke obrade nije poznat uzročni čimbenik. Kod standardnih dijagnostičkih pretraga ispituje se ovulacija, prohodnost maternice i jajovoda, ovarijska rezerva i spermogram. Kako se često iza idiopatske neplodnosti krije blaža endometrioza, oštećenje jajovoda, prijevremeno starenje jajnika te imunološka bolest, dijagnoza je stoga subjektivna, provizorna i podložna revizijama. Prosječna učestalost idiopatske neplodnosti je oko 15%, od čega je 25–30% u žena i 40–50% u muškaraca. U liječenju idiopatske neplodnosti koriste se promjene životnih navika, ekspektativni pristup, tempirani koitus, intrauterina inseminacija, indukcija ovulacije s inseminacijom te postupak izvantjelesne oplodnje. Uspješnost nakon promjena ponašanja je zanemariva, dok je stopa zanošenja nakon ekspektativnog pristupa 1–3%, uz tempirani snošaj oko 2%, inseminacijom 5%, uz indukciju ovulacije s inseminacijom 9,5–26%, a nakon postupka izvantjelesne oplodnje 20–40%. Kod trećeg neuspjeha indukcije ovulacije gonadotropinima s inseminacijom prelazi se na postupak izvantjelesne oplodnje, a kod svake preostale vrste liječenja ne preporuča se više od 3 do 6 pokušaja.

²¹ policistični jajnici

²² biološki sat

²³ <https://poliklinika-mazalin.hr/blog/sve-sto-trebate-znati-o-neplodnosti/>, (23. kolovoza 2020.)

²⁴ <https://www.neplodnost.hr/neplodnost>, (23. kolovoza 2020.)

25

Zdravom mlađem bračnom paru potrebno je otprilike 8,5 mjeseci nezaštićenih spolnih odnosa da postignu trudnoću. U prvoj godini 70-80% parova postiže trudnoću, a u drugoj godini trudnoću će postići još samo 6-7% parova. Postoji cijeli niz čimbenika koji su izravni ili neizravni uzročnici neplodnosti. Pojedini čimbenici mogu bit uzrok samo ženske ili samo muške neplodnosti, a neki pak mogu biti uzrokom neplodnosti i kod žena i kod muškaraca. Osim životne dobi o plodnosti mogu utjecati i stanja i bolesti reproduktivnih organa kao i neuredan, neodgovoran i nezdrav način svakodnevnog života.

1. 3. Spolna nemoć i sakrament ženidbe

Ženidbeni savez po samoj svojoj prirodi upućen je na rađanje, na brigu i odgoj djece. Zato osobe koje ne mogu obavljati čine kojima dolazi do začeca i rađanja nisu sposobne ni za ženidbu po samom naravnom pravu. (Kan. 1055)Da bi brak bio proglašen ništavnim, spolna nemoć treba biti prisutna u vremenu sklapanja ženidbe. Ukoliko isti problem nastupi nakon sklapanja ženidbe, brak nije moguće proglasiti nevaljanim. Spolna se nemoć definira kao nesposobnost jednog ili obojice supružnika u izvršavanju potpunog bračnog čina. Ona može biti uzrokovana različitim psihičkim ili fizičkim čimbenicima. Važno je naglasiti razliku između spolne nemoći i sterilnosti. Sterilnost se definira kao nesposobnost začeca, dok se fizički može izvršiti bračni čin. Postoji nekoliko različitih vrsta spolne nemoći. Spolna nemoć obzirom na vrijeme dijeli se na *prethodnu* i *naknadnu*. Prethodna je ona koja postoji prije

²⁵ <https://www.novalac-prenatal.ba/planiranje-trudnoce/neplodnost-sta-mozemo-uciniti-sami/> (12. kolovoza 2021.)

vjenčanja, dok je naknadna ona nastala poslije vjenčanja. Obzirom na trajnost razlikujemo *trajnu*, odnosno onu koja se ne može ukloniti dopuštenim i redovitim sredstvima, dok će *privremena* sama prestati tokom vremena ili se može odstraniti laganom. Obzirom na opseg dijelimo ju na *apsolutnu* i *relativnu*, a na sigurnost na *sigurno ustanovljenu* i *dvojbenu*, odnosno onu kojoj se ne može utvrditi sigurnost.

Jedan od aktualnijih problema što se tiče spolne nemoći jest problem impotencije. Ovaj problem, neovisno o spolu osobe koja od istoga pati, radilo se o fizičkom ili psihološkom obliku valjan je razlog zapreke za sklapanje braka. Prema Zakoniku kanonskog prava, prethodna i trajna impotencija za vrijeme ženidbe čini ženidbu nevaljanom (br.1084.1) budući da osoba koja je impotentna ne može konzumirati brak. Ali, u slučaju da osoba postane impotentna po ulasku u brak, to neće utjecati na pravovaljanost same ženidbe. Na primjer, ako muž oboli od raka prostate u nekoj kasnijoj fazi života te se podvrgne operaciji ili liječenju koje ga učini impotentnim, ženidba i dalje zadržava svoju pravovaljanost.²⁶ Zakonik kanonskog prava određuje kako isključivo trajna nemoć može stvarati zapreku. Ona nemoć koja sama po sebi ne može prestati niti se može normalnim putem i laganom operacijom odstraniti. Ako nemoć nastupi nakon izvršenja ženidbe, makar se radilo o trajnoj nemoći, to neće ženidbu učiniti nevaljanom, budući da je već sklopljena. Ukoliko dođe do razvoda nakon vjenčanja jer nije bilo mogućnosti izvršenja bračnoga čina, supružnici mogu pokrenuti ženidbenu parnicu.²⁷

*„U braku postoji ugovor kojim su jedno drugom obvezni ispuniti bračni dug: stoga kao i u drugim ugovorima, vez je neprikladan ako se osoba obveže na nešto što ne može dati ili učiniti; tako je i bračni ugovor neprikladan, ako ga sklopi netko tko ne može ispuniti bračni dug”*²⁸

²⁶ <https://zenavrsna.com/brak-bez-djece/9422>, (24. kolovoza 2020.)

²⁷ Josip Delić, *Ženidbeno pravo Katoličke Crkve*, Split 2009. str 117.

²⁸ : <https://book.hr/svecenik-odgovara-je-li-spolna-nemoc-prepreka-za-sklapanje-sakramenta-zenidbe/>, (25. kolovoza 2020.)

2. NEPLODNOST NAKON SKLAPANJA ŽENIDBE

Neplodnost koja se razotkriva nakon sklapanja samoga braka predstavlja vrlo ozbiljnu krizu, onu koju možemo usporediti čak i sa smrću neke jako bliske ili drage nam osobe. Reakcije na samu činjenicu da je netko od bračnih parova neplodan su također slične. Čak je u većini slučajeva teže onom partneru koji je nositelj neplodnosti, nego li ovom drugom, ukoliko se ne radi o neplodnosti oba supružnika. Istraživanja ukazuju na šest faza, koje se u svom redosljedju i intenzitetu razlikuju od para do para, odnosno od osobe do osobe.

Prva reakcija na dijagnozu neplodnosti je šok. Ono što se smatralo neupitnim, jednostavnim i normalnim odjednom će postati glavni problem. Reakcija koja slijedi, nepriznavanje je i neprihvatanje te činjenice. U toj reakciji obično se prepoznaje nastojanje osobe da dobije na vremenu, kako bi se postupno prilagodila novoj situaciji. Međutim, ta faza može potrajati i duže vrijeme, što može biti znak da osoba nije u stanju suočiti se s činjenicom da je neplodna, a vrlo česte posljedice toga su različita depresivna stanja, posebice kod žena. Dolazi do osjećaja frustracija, nemoći, gubitka kontrole nad vlastitim tijelom te srdžbe, pogotovo nakon negativnih reakcija okoline. U četvrtoj se fazi osoba, a u određenom smislu i bračni par, daju u potragu za uzrocima neplodnosti, među kojima se često nađu lakomisleno postupanje s oboljenjima u području rasplodnih organa, promiskuitet, spolne bolesti, rani pobačaji i slično. Neplodnost se smatra posljedicom ranijih propusta i pogrešaka, a nekad i Božjom "kaznom". Nastojanja da se neplodnost prikrije i tako spriječe dodatne negativne reakcije okoline vode do sve veće izolacije bračnog para, što krizu u biti još više pogoršava.

Bijegom u izolaciju bračni par se zatvara i od mogućih pozitivnih iskustava na drugim područjima života. Izolacija se ne odnosi samo na vanjski svijet, nego vodi također do otuđenja među bračnim parovima. Komunikacija postaje sve teža, a seksualni odnosi izvor su novih patnji, jer podsjećaju na vlastitu nesposobnost. Vrhunac bračne ljubvi postaje vrhuncem boli i patnje. Na koncu cijelog tog procesa suočavanja s činjenicom neplodnosti, a često nakon mnogih bezuspješnih pokušaja liječenja, obično dolazi do dugotrajnih i bolnih faza žalosti, koje su zbog više razloga problematične. Izvanjsko prihvaćanje problema i traume ne može prikriti stvarno duševno stanje. Gubitak realnog života može biti doživljen kao katastrofa, ali ga se obično može lakše shvatiti i u njegovim dometima ograničiti.

Ipak, iako se želja za djetetom uvijek čini kao humana i lijepa, ona može imati i brojne iskrivljene motive kao što su: želja za brigom i pažnjom od strane društvene sredine, ostvarenje pretjerane ljubavi prema samom sebi na socijalno prihvatljiv način, čežnja za predmetom

vlastite nježnosti, zamjena za izgubljeni objekt ljubavi, bijeg iz usamljenosti i otuđenosti, stabiliziranje partnerske veze, iznuđivanje braka²⁹, težnja za dominacijom i kontrolom nad drugim ljudima, natjecanje s drugim ženama, bijeg iz ovisnosti od roditelja ili partnera, spas od straha od neplodnosti, tendencije samokažnjavanja, prije svega kod neudatih žena, dokaz biološke vrijednosti i seksualne potencije, svladavanje vlastite bespomoćnosti te nastavak vlastitog života u budućnosti.³⁰ Nemogućnost začeca i rođenja djeteta je za bračne parove nerijetko će označavati i gubitak potencijalnog života. Taj osjećaj je gotovo uvijek prisutan, manje ili više vidno; može uvijek iznova oživjeti i biti izvorom nove patnje. Odražava se na područjima psiho-seksualnog iskustva tijela, osobne vrijednosti, samopovjerenja, partnerskih odnosa, stava društvene sredine ili same slike o životu.

2. 1. Muž i žena pred problemom neplodnosti i pitanje smisla

Iako 21. stoljeće obiluje liberalnošću i nažalost gotovo svakodnevno svjedočimo sve većem broju parova kojima je čak i pobačaj neka vrsta kontracepcije, a kamo li neko drugo kontracepcijsko ili abortivno sredstvo, sve u svrhu sprječavanja trudnoće, suprotno njima nalaze se pak oni parovi kojima je jedina želja i najveći san primiti u naručje vlastito dijete. Budući da se plodnost obično smatra sposobnošću, koja je sama po sebi razumljiva, uporaba kontracepcijskih sredstava ili izbjegavanje začeca na drugi način polaze od pretpostavke da je taj potencijal potpuno neupitan te da je u potpunoj vlasti i slobodi muškarca ili žene kada će ga početi koristiti. Ljudska sposobnost da širi život uronjena je u Božjoj stvaralačkoj moći. Dijete je dar Božji. Bog je onaj koji stoji iza života, ta vlast nikako ne pripada čovjeku.³¹

"Kad čovjek bolje razmisli, djeca su još jedino dobro koje je čovječanstvu ostalo. Sve drugo uništeno je u nastojanju da sitni ljudski stvor bude veći od misli, od riječi, od djela – od Boga."³²

Gubitak aktualnog života, pa čak i rođenje mrtvog djeteta, nailazi u socijalnoj sredini na suosjećanje i određene oblike društvene pomoći. Za brakove pogođene neplodnošću takva pomoć ne postoji. Oni su prepušteni sami sebi; svoju žalost ne mogu podijeliti s drugima, svoje nade pokapaju sami. Postoje, doduše, slučajevi konstruktivne žalosti, kad osoba ili par svoju vrijednost ne vežu isključivo za rođenje djeteta, jer su uvjereni da im život može biti plodan i na drugi način. Međutim, s obzirom na društveno utvrđene uloge spolova, za ženu je općenito

²⁹ pritisak na partnera ili roditelje

³⁰ <https://hrcak.srce.hr/23598> (18. kolovoza 2021.)

³¹ <https://hrcak.srce.hr/23598> (18. kolovoza 2021.)

³² S.Glavašević; <https://www.pastoralmladih.hr/Fokus/Nase-teme/Djeca-su-dar-Bozji.aspx>, (28. kolovoza 2020.)

znatno teže naći društveno prihvatljivu alternativu vlastitom djetetu. Iz do sada navedenoga postaje nam jasno da veliki utjecaj na bolno doživljavanje neplodnosti i njegov intenzitet ima društvena sredina. Bračni par se nalazi pred zadatkom da "ispuni" očekivanja šire zajednice u smislu standarda grupe i njezine kulture, kojoj se osjeća privrženim, ali i u smislu nadređenih društvenih normativnih i vrijednosnih sustava. Od ispunjenja standarda u velikoj će mjeri ovisiti njegov status. Ti su se standardi, kako je već navedeno, u zapadnim društvima – u odnosu na vrijeme prije nekoliko desetljeća – u dobroj mjeri promijenili. Međutim, bilo bi pogrešno iz toga zaključiti da su ta društva ravnodušna prema novim članovima.

Važno je naglasiti da se mnogi oblici neplodnosti mogu spriječiti odgovornim ponašanjem, pravovremenom dijagnozom i moralno prihvatljivim medicinskim intervencijama. Tamo gdje bračna neplodnost postane nepromjenljiva stvarnost, vjerna svijest gleda dalje i traži alternativna rješenja. Bračni drugovi imaju mogućnost novog osmišljavanja osobnog i bračnog života te ostvarenja duhovne plodnosti, u kojoj se iz ljubavi služi životu i njegovu širenju, na dobrobit čovjeka i čovječanstva.³³

2. 2. *Elementi za proglašenje ženidbe nevaljanom*

Što se kanonskog prava tiče, neplodnost niti brani, niti priječi samo sklapanje ženidbe, zbog čega se onima koji su nesposobni za rađanje, bilo radi dobrih ili zdravstvenih ograničenja u nikakvom slučaju ne smije priječiti sklapanje, a kamo li poništenje ženidbe, ukoliko su u mogućnosti izvršenja samog bračnog čina. Kada se radi o neplodnosti, da bi se dokazala nevaljanost ženidbe jedini valjani argument jest da ukoliko je ženidba uvjetovana zlonamjernom prijevarom. Nevaljano sklapa ženidbu onaj tko ulazi u nju zaveden, radi zadobivanja privole, zlonamjernom prijevarom o nekoj osobini druge stranke koja po svojoj naravi može teško narušiti zajednicu ženidbenog života. (Kan 1098.) Navedeni kanon, proizlazi iz činjenice kako onaj bračni drug koji se služi zlonamjernom prijevarom, može teško narušiti zajednicu ženidbenog života. Takva osoba se ne može u potpunosti predati drugoj osobi, zbog čega drugi bračni drug nije u stanju primiti u potpunosti "sebe" drugoga. Isto se, što se tiče zavedene stranke, događa i onda kad je autor zlonamjerne prijave netko treći različit od ženidbenih drugova jer, premda u ovom slučaju jedna stranka želi u potpunosti

³³ <https://hrcak.srce.hr/23598> (18. 8. 2021.)

predati "sebe" drugoj strani, druga stranka, zbog zablude uzrokovane zlonamjernom prijevarom, ne može u potpunosti primiti "sebe" drugoga."³⁴

Ovaj kanon, iako se na prvi čini jednostavnim, donosi nekoliko elemenata na temelju kojih je moguće utvrditi nevaljanost same ženidbe, uzrokovanu ovim problemom. Prvi se element odnosi se na subjekt, odnosno na onoga koji sklapa ženidbu i nikada se dovoljno ne može naglasiti potreba da se pazi na temelj radi kojega volja biva zavedena, to jest na zabludu, tj. krivi sud o nekoj stvari, koji određuje volju onoga koji sklapa ženidbu da volja krivo odlučuje. Zato samo onaj tko izravno i prvenstveno želi tu osobinu, koju kanon naziva zabludom u osobnom svojstvu koje prelazi u zabludu u osobi, sklapa nevaljanu ženidbu. "U ovom je slučaju primijenjena opća odredba Zakonika kanonskoga prava koja je utemeljena na naučavanjima sv. Tome Akvinskog, Duns Scota i sv. Alfonsa Marie de' Liguoria, i koja je ušla u ZKP-a 1917: Zabluda uzrokuje ništavost čina, ako joj je predmetom nešto, što spada na bitnost čina ili ako prelazi u uvjet sine qua non: inače je čin valjan osim ako je drugačije određeno u zakonu. (Kan. 104 ZKP 1917)

Stoga je važno istaći kako ovaj kanon, štiteći pravo ženidbenih drugova, polazi od činjenice da "bračni drug koji u času vjenčanja želi izravno i u prvom redu neku osobinu drugog bračnog druga u potpunosti ne predaje "sebe", pa u tom slučaju drugi bračni drug objektivno nije u stanju primiti u potpunosti "sebe" drugoga.

Svatko tko se odluči na sakrament sklapanja ženidbe, treba imati na umu kako se odlučuje na osobu u njejoj potpunoj individualnosti, ne samo na temelju njezine fizičke individualnosti nego i na temelju fizičkih, moralnih ili društvenih osobina koje ju čine različitom od svih drugih osoba.

Prvim elementom nazivamo stanje *zablude*. Jedan je od zaručnika u trenutku predavanja privole u stanju zablude ili krive namjere, odnosno ima pogrešan sud o određenoj stvarnosti, koja je uzrok privole, tj. o zabludi koja je odlučujuća za davanje privole u smislu da privole ne bi ni bilo da nije bilo zablude. "³⁵ Drugi element na kojem inzistira kanon odnosi se na objekt zablude je kan. 1098. govori o zlonamjernoj prijevari o nekoj osobini druge stranke koja po svojoj naravi može teško narušiti zajednicu ženidbenog života³⁶. Da bi moglo biti govora o nevaljanosti ženidbe objekt zablude mora biti neka osobina ili namjera druge stranke. Ne može, dakle, biti riječi o nekakvim okolnostima ili pak o osobini nekog trećeg, različitog od

³⁴ usp. L. Sabbarese, *Il matrimonio canonico nell'ordine della natura e della grazia*, Commento al Codice di Diritto Canonico, Città del Vaticano 2002., str. 261

³⁵ usp. N. Škalabrin, *Ženidba*, Pravno-pastoralni priručnik, Đakovo 1995., str. 202-203; P. MONETA., *Il Matrimonio* (cann. 1055-1165), u AA. VV., *Il diritto nel mistero della Chiesa*, III, PUL, Roma 1992, str. 251-253

³⁶ isto

zaručnika, nego se treba raditi o osobini ili namjeri, bilo urođenoj bilo stečenoj, bilo fizičkoj bilo moralnoj, jednog od zaručnika. Kanon govori da svojstvo prelazi u osobu, kada se ono više želi nego li sama osoba, tj. kada netko sklapa ženidbu s drugom osobom i to čini upravo da bi je iskoristio za svoje osobne planove koji nisu bitni za brak i bračni život, a nekada su i protivni.

Zato pri utvrđivanju nečije sposobnosti razumskog i voljnog odlučivanja obzirom na izbor druge stranke treba vidjeti je li taj subjekt prije svega želio osobu kao takvu ili neku njenu osobinu, koja je za njega važnija nego li sama osoba. U tom utvrđivanju mogu pomoći činjenice iz kojih se vidi kako su se stranke upoznale, kakvi su bili njihovi odnosi u vremenu prije vjenčanja, koliko je svojstvo o kojemu se radi utjecalo na njih da oni pristupe vjenčanju, odnosno koliko je to bilo bitno ili bitnije nego li sama osobnost druge stranke.³⁷

Uz ovo treba primijetiti dvije stvari. Prva je da kanon koristi izraz "*može*" iz čega se s pravom može zaključiti kako nije nužno da se radi o osobini koja stvarno i mora narušiti zajednicu ženidbenog života, a druga se odnosi na izraz "*po svojoj naravi*" iz čega se može zaključiti kako kanon inzistira na objektivnom, a ne subjektivnom vrednovanju te osobine. Budući da se ženidba definira kao savez kojim "*muška i ženska osoba međusobno uspostavljaju zajednicu svega života po svojoj naravi usmjerenu k dobru supruga te ka rađanju i odgajanju potomstva*" (kan. 1055), općenito se smatra da je zlonamjerna prijevarena, a s druge strane zabluda ona koja se odnosi na neku od osobina povezanu s usmjerenosti ženidbe k dobru supruga ili k rađanju i odgajanju potomstva, jer takva prijevarena može teško narušiti zajedništvo svega života. Da bi ovakvo tumačenje moglo biti ispravno potvrđuje nam i kan. 1084, § 3 koji izričito spominje neplodnost kao bitnu osobinu koja, ukoliko postoje drugi elementi izneseni u kanonu 1098, može utjecati na valjanost ženidbe³⁸

Trećim se elementom može definirati to da je zlonamjerna prijevarena učinjena slobodnom voljom i sa svješću o značenju vlastitog djelovanja te s točno određenim ciljem da se drugu stranku navede na davanje ženidbene privole, a sve zbog toga što se smatra da ona ne bi pristala na ženidbu kada bi znala pravu stvarnost.

Zlonamjerna prijevarena može biti *pozitivna* – tako da se nešto tvrdi ili *negativna* – tako da se nešto niječe, znači da se ovaj kanon odnosi samo na one ženidbe u kojima se, jedan od zaručnika ili netko treći, ako autor prijevare nije jedno od zaručnika, svjesno i hotimično služio

³⁷ usp. Coram M. Pompèdda, u RR Decissiones vol. LXXII, (1987) 550-551

³⁸ Usp. P. MONETA., Il Matrimonio (cann. 1055-1165), u AA. VV., Il diritto nel mistero della Chiesa, III, PUL, Roma 1992, str. 255; L. SABBARESE, Il matrimonio canonico nell'ordine della natura e della grazia, Commento al Codice di Diritto Canonico, Città del Vaticano 2002., str. 261

prijevarom s točno određenim ciljem, a taj je da se stranku koja je prijevarom uvedena u zabludu, navede na davanje privole.³⁹

Posljednji element glasi: Da bi se dokazala nevaljanost ženidbe na temelju ovog kanona mora se dokazati činjenica da je bar jedan od zaručnika u trenutku sklapanja ženidbe bio u zabludi, da se zabluda odnosi na osobinu druge stranke koja je po svojoj naravi takva da može teško narušiti zajednicu ženidbenog života i da je zabluda izazvana od nekoga drugoga zlonamjernom prijevarom s nakanom da se drugu stranku navede da daje privolu na vjenčanju i tako sklopi ženidbu. Sigurne i dokazane činjenice o nevaljanosti ženidbe se pronalazi analizom ponašanja mladenaca iz predbračnog razdoblja, iz vremena sklapanja ženidbe i iz bračnog razdoblja. Samo iz sigurnih činjenica, do kojih se može doći preko iskaza stranka u parnici i njihovih svjedoka, moguće je izvoditi logičke zaključke. Te činjenice imaju veću vrijednost ako su dane od samih stranka i potvrđene svjedočenjem vjerodostojnih svjedoka ili dokumenata, zatim ako ih je moguće kronološki povezati sa ženidbenom privolom i, na kraju, ako se radi o činjenicama koje se odnose na ženidbene obveze.

Kad je riječ o izjavama stranaka onda valja reći da one, premda ih treba vrednovati bez sumnje u njihovu istinitost, u ženidbenim parnicama nemaju snagu punog dokaza ako nisu osnažene drugim elementima i dokazima (usp. kan. 1060 i 1536 § 2). Kad je pak riječ o svjedočenju svjedoka valja napomenuti da u procijeni svjedočanstava koje je dao netko od svjedoka sudac treba voditi računa ne samo o tome radi li se o svjedoku koji svjedoči o onom što je osobno vidio i čuo, nego također i o položaju svjedoka, o dosljednosti njegovog svjedočenja i o tome postoje li druga svjedočanstva i drugi dokazi koji njegovo svjedočenje potvrđuju. Radi li se, pak, o iskazu jednog svjedoka onda, osim kad se radi o službenom svjedoku, njegovo svjedočenje ne može imati snagu potpunog dokaza, pa ga treba vrednovati kao i izjave samih parničkih stranaka. U dokazivanju mogu, uz izneseno, pomoći i različite, bilo pravne bilo ljudske, pretpostavke, tj. nagađanja koja drže da je neka nesigurna stvar vjerojatna.⁴⁰

2. 3. Primjeri neplodnosti unutar Svetog Pisma

Već na prvim satima vjeronauka, baš kao i u najranijim Biblijskim spisima slušamo i susrećemo se s pojmom neplodnosti. Prva asocijacija na jedan neplodan par, kojemu Bog

³⁹ Usp. L. SABBARESE, *Il matrimonio canonico nell'ordine della natura e della grazia*, Commento al Codice di Diritto Canonico, Città del Vaticano 2002., str. 262

⁴⁰ Usp. P. BIANCHI, *Quando il matrimonio è nullo?*, Guida ai motivi di nullità matrimoniale per pastori, consulenti e fedeli, Milano 1998, str. 58

kasnije podari dijete su Abraham i Sara: „Saraja, žena Abramova, nije mu rađala“ (Post 16, 1) Potom se susrećemo sa primjerom Abimelekove žene i sluškinja: „I pomoli se Abraham Bogu, i Bog iscijeli Abimeleka i ženu njegovu i sluškinje njegove te su opet mogle rađati”. “ Izak, sin Abrahama i Sare, „molio se Gospodu za ženu svoju, jer ona bijaše nerotkinja“ (Post 25, 21) Jakov i Rahela: „Daj mi djecu, jer ja ću inače umrijeti“ (Post 30,1) Manoahova supruga: „I bijaše neki čovjek iz Core, iz roda Danovaca, a ime mu Manoah. A žena njegova bijaše nerotkinja i nikada nije rađala“ Hana i Elkana: Hana se molila godinama za djecu. Često je razmišljala o neplodnosti, ponekad bila toliko uznemirena da nije mogla jesti. Biblija nam govori da je Hana bila slomljenog srca i počela se moliti i vapiti. (1. Sam 1,9 – 10) Mikala: Bila je princeza i postala kraljeva žena, ali nije imala djece. Njezina priča o neplodnosti je jedina u Bibliji koja ne završava s djetetom kao čudom. Mikala je ostala neplodna sve do svoje smrti. Šunamka: “ Bila je neplodna, ali Elizej joj je obećao da će, u zamjenu za njezino dobro služenje, začeti sina. Iako je žena tvrdila da je to nemoguće, držala je sina u naručju godinu dana nakon što joj je Elizej prorokovao”(Lk 1, 14 – 16) Elizabeta i Zaharija: “ Ali su bili žalosni zbog Elizabetine neplodnosti. Uz to su oboje već bili poodmaklim godinama.” (Lk 1, 14 – 16)

U svakoj od ovih priča, uključujući i priču o Mikali, koja nije imala djece, Bog je koristio neplodnost kako bi pokazao svoju čudesnu moć i izvršio svoj plan za ljudsku povijest.⁴¹

„Nerotkinji daje da u domu stanuje kao djece majka radosna. Slava Gospodu!“ (Ps 113, 9)

O primjerima neplodnosti u Svetom Pismu u svojim se propovijedima osvrnuo i papa Franjo, koji je jednu jednu od njih odlučio zaključio riječima: “ Plodnost je Božji znak.” Papa Franjo je podsjetio kako proroci izabiru prekrasne simbole, poput pustinje. “Postoji li nešto što je više neplodno od pustinje; – ipak, oni kažu da će i pustinja procvjetati, sažgana će zemlja postati jezero. Upravo je to Božje obećanje.” “Bog je plodan” – kazao je Papa te istaknuo – “Istina je, đavao želi neplodnost. Želi da svatko od nas ne živi kako bi drugima dao život, bilo tjelesni bilo duhovni. Želi da svatko živi samo za sebe, u samoljublju, oholosti, taštini. Ugojiti dušu ne živeći za druge. Đavao je taj koji daje da raste nesklad samoljublja, i ne čini nas plodnima – napomenuo je Papa.”⁴²

⁴¹ <https://www.novizivot.net/zene-biblija-neplodnost/>, (28. kolovoza 2020.)

⁴² <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/sveti-otac-plodnost-bozji-blagoslov/> (28. kolovoza 2020.)

3. STAV CRKVE PREMA NEPLODNOSTI

Crkva bračne parove bez djece potiče na djelovanja koja će im na neki način zamijeniti potrebu darivanja sebe kroz darivanje drugima. Ona potiče na ono što je danas jako zanemareno, a to je *duhovna plodnost*. Duhovna je plodnost prenošenje vlastitih darova na druge ljude. Ona može podrazumijevati bilo koju vrstu djelovanja u društvu gdje će to djelovanje biti potpuno bezinteresno. To može biti rad od znanosti i politike pa sve do pomaganja ljudima na rubu društva. Parovima, koji se na ovaj način ostvaruju i zajednički djeluju gotovo se u potpunosti ispunjava smisao svog partnerstva te će se kroz njihovo takvo djelovanje ostvariti i njihova potreba za roditeljskom zadaćom. O važnosti rađanja nutarnjeg djeteta govori P. Schellenbaum : “U stvari, radi se o razvoju jedne nove osobnosti. Svaki od bračnih partnera treba roditi "nutarnje dijete", ali svaki pritom treba drugog i vezu ljubavi s njim. Nije slučajno što jedan bračni partner izabere upravo takvog bračnog partnera. Jedan partner obično utjelovljuje u svom stvarnom biću mnogo toga što je kod drugog partnera premalo razvijeno, npr. snagu osjećaja. Ako se susretne s otvorenosću i ljubavlju, onda ta osobina jednog partnera budi i u drugom sličnu osobinu, iako nikad tako savršeno kao kod prvog partnera, jer je u njegovom biću oduvijek utisnuta.”⁴³

3. 1. Crkva o medicinski potpomognutoj i umjetnoj oplodnji

Bračni parovi, iako neutješni zbog pogođenosti ovim problemom, kao alternative u zamjenu za vlastito, biološko dijete imaju nekoliko opcija. To su primjerice mogućnost usvojenja djeteta, mogu pokušati doći do željenog djeteta putem brojnih prirodnih metoda, koje nikako ne narušavaju dostojanstvo ljudske osobe, koje vrijedi od trenutka začeća sve do smrti. Jedna od opcija za koju se brojni parovi odlučuju jest umjetna oplodnja.

Katolička Crkva u potpunosti opravdava svim bračnim parovima nastojanje oko usvajanja djece i korištenje prirodnih metoda liječenja neplodnosti, ali kad je u pitanju postupak medicinski potpomognute , odnosno umjetne oplodnje u uskom smislu riječi, onda to nipošto ne preporučuje. Iako ćemo često čuti kako se Crkva “miješa” u sve i kako su roditelji spremni na sve kako bi dobili vlastito dijete, spomenut ćemo neke od arugumenata zbog kojih je ovaj postupak moralno neprihvatljiv. Kada govorimo o medicinski potpomognutoj oplodnji, onda mislimo na sve kliničke i laboratorijske tehnike kojima se nastoji otkloniti neplodnost. U tom

⁴³ Usp. P. SCHELLENBAUM, nav. čl., str. 225

smislu postoje dvije temeljne vrste medicinski potpomognute oplodnje, a to su unutartjelesna i izvantjelesna (in vitro)⁴⁴. Unutartjelesna umjetna oplodnja naziva se *in vivo*, a i ona se dijeli na dva postupka.

Prvi postupak podrazumijeva takav zahvat u kojem liječnik različitim instrumentima i metodama pripomaže da unutar ženina tijela dođe do susreta muške i ženske spolne stanice, odnosno do oplodnje. Naime, koji put postoje neke relativno male anomalije zbog kojih se na prirodan način ne mogu susresti spermij i jajašce, odnosno ne može doći do oplodnje, pa je takav liječnički zahvat, jer mu je svrha pomoć, a istodobno nikomu ne šteti, sasvim moralno prihvatljiv. Naravno, pod uvjetom da su i sve druge okolnosti moralno prihvatljive.

Drugi postupak se odnosi na unošenje muškog sjemena u ženske spolne organe, a naziva se inseminacija.⁴⁵ Liječnik u tom postupku pripremljeno muško sjeme unosi kroz taknu savitljivu cjevčicu u ženinu maternicu. S obzirom da tu, za razliku od prethodno objašnjenog postupka, uopće ne dolazi do spolnog čina⁴⁶, nego se postupak provodi "tehnički", Crkva na njega gleda sasvim drukčije i označava ga moralno nedopuštenim.

Još više je moralno upitan postupak izvan tjelesne umjetne oplodnje, koji se naziva i *in vitro*. Postoji niz različitih tehnika kako se takva oplodnja može provesti, ali su najčešće tri. Prva podrazumijeva situaciju kada se u petrijevu zdjelicu stavi određena hranidbena podloga te u nju puste jajašca i spremiji da slobodno plutaju i da se na takav način međusobno spoje. Druga također podrazumijeva da se oplodnja zbiva u petrijevoj zdjelici, ali ne na takav prirodan način, nego se spermiji izravno iglom unose u jezgru jajašca i tako ga oploduju. U oba će slučaja trebati pričekati nekoliko dana da se tako oplodene jajne stanice osnaže te će se potom unijeti u ženinu maternicu. Treći postupak se odnosi na unošenje odmrznutih zametaka u ženino tijelo.

Nijedan od tih postupaka, medicinski gledano, ne jamči uspješnost, u smislu da će doista doći do rođenja djeteta. Štoviše, ukupno gledano, uspješnost svih tehnika koje se primjenjuju iznosi tek oko 15-25%. To će ovisiti o mnogim faktorima, a među najznačajnije mogu se uvrstiti ovi: kvaliteta spolnih stanica, kvaliteta zametaka, prihvaćanje tijela, visina ženinih godina, težina neplodnosti itd.

⁴⁴ Izraz "in vitro" znači "u staklu", a predstavlja uzgajanje stanica, tkiva ili embrijskih osnova organa u kulturi, odnosno posudi s hranjivim medijem. Jednostavno objašnjeno, oplodnja in vitro predstavlja začecje izvan majčine maternice.

⁴⁵ Inseminacija (AIH – artificial insemination husband; IUI – intrauterine insemination) je najjednostavniji postupak potpomognute oplodnje. Uvjeti za inseminaciju su neplodnost koja traje duže od godinu dana (ili za žene starije od 36 godina duže od 6 mjeseci)

⁴⁶ unitivnog vida, vida sjedinjenja

S obzirom na nekakve povijesne važne događaje vezane uz postupak potpomognute umjetne oplodnje, može se navesti da su se prvi ozbiljniji pokušaji zbili 1961. god., kada je oplođeno više zametaka, ali su uspjeli preživjeti tek nekoliko tjedana. Daljnje godine su donijele intenzivne pokuse pa je konačno prvo dijete iz takvog postupka rođeno 1978. god. Kod nas je pak prvo dijete postupkom medicinski potpomognute oplodnje rođeno pet godina kasnije, tj. 1983. god.⁴⁷

3. 2. Papa Benedikt XVI. – " Brak je jedino mjesto za stvaranje ljudskoga bića "

Papa Benedikt XVI. ističe kako je Rimokatolička crkva protiv umjetne oplodnje te tako podučava parove da je brak jedino mjesto vrijedno za nastanak novog ljudskog bića. Prema njegovom mišljenju, parovi koji ne mogu imati djece ne trebaju pribjegavati umjetnoj oplodnji, već dijete treba nastati samo prirodnim odnosom između dvoje ljudi. .

Donaciju sperme Crkva strogo zabranjuje, kao i umjetnu oplodnju, jer se radi o "postupku koji se protivi vjeri Crkve". Ljudsko i kršćansko dostojanstvo stvaranja ne sastoji se u proizvodnji, već samo u vezi između supružnika, kao izraz ljubavi među njima.

Papa je odbacio umjetnu oplodnju i druge pokušaje i načine prokreacije izvan bračnoga čina. Brak je jedino dostojno mjesto za stvaranje djece, kazao je papa Benedikt XVI. u govoru predstavnicima Papinske akademije za život koje je primio danas u Vatikanu.

" Unija između muškarca i žene u zajednicu ljubavi i života, a što je brak, stvara jedino mjesto dostojno na kojem se na svijet može pozvati novo ljudsko biće, a što je uvijek jedan dar " objasnio je Benedikt XVI.

Papa je odbacio umjetnu oplodnju i druge pokušaje i načine prokreacije izvan bračnoga čina. Podsjetio je i kako bračni parovi koji ne mogu imati djecu ipak žive u bračnoj zajednici, a njima Crkva poklanja veliku pažnju, jer odgovor na njihova pitanja dolazi Isusovim svjetlom. ⁴⁸

3. 3. Prihvatanje neplodnosti među supružnicima

⁴⁷ <https://www.vjerajdjela.com/medicinski-potpomognuta-oplodnja-i-ucenje-katolicke-crkve/> (17. kolovoza 2020.)

⁴⁸ <https://www.bitno.net/page/2224/>, (29. kolovoza 2020.)

Ovakve vijesti iznimno je teško čuti i prihvatiti, pogotovo gledati druge parove kako radosno primaju dar novoga života u svoje obitelji. Nažalost često je i okolina okrutna prema parovima koji nemaju djece pa će tako primjerice brojnim katolkinjama okolina spočitavati kako su sigurno sebične, da su previše usredotočene na svoju karijeru, ili da se jednostavno možda nisu dovoljno potrudile ili dovoljno žarko molile.

Iako su se stereotipi promijenili, na kraju brojne žene jednostavno krenu i vjerovati u to kako će ukoliko ne postanu majke biti nesretne i neispunjene do kraja života. To dakako, nije nužno istina. Prvi korak u prevladavanju te negativnosti je shvatiti da je normalno osjećati se razočarano. Također je potrebna poniznost kako bi neplodna žena ili muškarac prihvatili svoje stanje i priznali sebi i drugima kako nikada neće biti biološki roditelji. To je stanje koje je izvan nečije vlastite kontrole i potrebno ga je što prije prihvatiti. Bog je to dopustio, u okviru svog plana punog ljubavi. Prihvaćanje nam daje snagu i pomaže nam nastaviti svoj život s više velikodušnosti, gledajući svoju neplodnost ne kao kraj puta, nego kao ogromnu priliku primirano, aili imamo priliku i promijeniti.

ZAKLJUČAK

Ljudski život, baš kao i onaj bračni uvijek je iznad svega. I onda kada je nemoguće začeti i roditi vlastito dijete to ne mijenja činjenicu koliko je svačiji život dragocjen. Brak je zajednica muškarca i žene. Te dvije osobe, stupivši u brak trebale bi kroz čitav život biti jedno drugomu na prvom mjestu. Čak i onda kada je bračni život blagoslovljen djecom. Dolazak djece ne može mužu zamijeniti ženu, niti ženi muža. Oni su izabrali jedno drugo prije sklapanja braka, dakle prije rađanja djece. Od tada počinje njihova usmjerenost jedno na drugo. Njihov brak je postojao prije djece, isto tako će postojati i kada djeca odrastu i napuste obiteljsko gnijezdo. Dakle, njih dvoje ostaje, dok ih smrt ne rastavi. Muž i žena su jedno drugome, nakon Boga, najvažniji na svijetu⁴⁹.

Možda na prvi pogled zvuči kao neuspjeli pokušaj utjehe, ali kao što smo u samom uvodu napomenuli, neplodni bračni parovi imaju razne mogućnosti kroz koje se mogu ostvariti i načine na koje mogu djelovati. To može biti postupak posvojenja, brojni oblici odgojnog djelovanja, angažiranje oko bolesnih, siromašnih i potrebitih. Sve su ovo načini davanja za druge, baš kao i u slučaju davanja sebe u odnosu "biološki roditelj-dijete". Ni jednu osobu ne definira činjenica može li imati dijete ili ne. Mi smo puno više i dragocjenije od naše plodnosti, odnosno neplodnosti. Iako je za svaki par ova tema prebolna, važno je o njoj progovoriti. Važno je prestati gledati na neplodnost kao na nečiji nedostatak. Današnje društvo nažalost vrlo je okrutno, zbog čega se ponekad lakše zatvoriti u sebe ili se izolirati nego li izložiti strahu da ćemo možda ponovno od nekoga biti povrijeđeni. Plodnost je dar. Ukoliko netko nije jedan od sretnika koji ga je primio, pomozimo u u ostvarenju njegove duhovne plodnosti, u ostvarenju nekih drugih ciljeva gdje će brigu koju bi pružili biološkoj djeci, pružiti nekom drugom. Važno je također poraditi i na institucijama kao što su domovi za nezbrinutu djecu ili sirotišta. Nerijetko se dogodi da parovi u strahu od neispunjavanja nekog od uvjeta ili odbijanja ni ne pokušaju pokrenuti postupak posvojenja. Podatci iz 2021. godine pokazuju kako se broj djece u domovima udvostručio, u odnosu na 2015 godinu. Pomoći jednom ovakvom djetetu, željnom ljubavi i topline obiteljskoga doma ponekad je puno više i veće od imanja vlastitog djeteta. Ne smijemo se usredotočiti na vlastita ograničenja već na sve dobre kvalitete i talente koji nas čine Božjim darom. Ako ste preko križa neplodnosti shvatili da je Božja volja za vas udomiti ili posvojiti dijete, ispunili ste smisao svog poslanja. Tamo gdje čovjek ne može imati biološko

⁴⁹ <https://hkm.hr/vjera/muz-i-zena-su-jedno-drugome-nakon-boga-najvazniji-na-svijetu/> (18. kolovoza 2021.)

potomstvo, svjetlo vjere mu pokazuje druge alternative u osobnom sazrijevanju, produbljenju bračnog zajedništva i raznim vidovima duhovne plodnosti⁵⁰.

⁵⁰ <https://zenavrsna.com/kriz-neplodnosti/18726>

LITERATURA

BLAŽEVIĆ Velimir, *Ženidbeno pravo Katoličke Crkve*, Pravno-pastoralni priručnik, KS, Zagreb, 2004.

BLAŽEVIĆ V., *Vodič kroz crkveno pravo za vjernike*, Svjetlo riječi, Sarajevo - Zagreb, 2007.

DELIĆ Josip, *Ženidbeno pravo Katoličke Crkve*, Split 2009.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke crkve*, Glas koncila, Zagreb, 2016.

IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio – Obiteljska zajednica. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu* (22. studenog 1981.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

OŠTAP Žarko Vladislav, *Rastimo u vjeri, nadi i ljubavi*, Drvar, 2009.

PRANJIĆ Pero, *Posvjetiteljska služba Crkve: komentar 4. knjige ZKP-a*, Sarajevo, Katolički bogoslovni fakultet

ŠKALABRIN Nikola, *Ženidba*, Pravno-pastoralni priručnik, Đakovo 1995.

ŠALKOVIĆ Josip (ur), *Ništavnost ženidbe: Procese i supstantivne teme*, Zbornik radova II. znanstvenog simpozija crkvenih pravna s međunarodnim sudjelovanjem, Katolički bogoslovni fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2009.

ŠALKOVIĆ Josip (ur), *Zaručništvo i priprava za ženidbu*, Zbornik radova VII. međunarodnog znanstvenog simpozija crkvenih pravnik u Subotici, 11. – 12. listopada 2013., Glas Koncila, 2015.

TADIĆ Ivan, *Augustinovo poimanje zla*, Filozofsko istraživanje, 2004.

<https://poliklinika-mazalin.hr/blog/sve-sto-trebate-znati-o-neplodnosti/> (28. kolovoza 2020.)

<https://hkm.hr/duhovnost/misli-sv-ivana-pavla-ii-o-ljubavi-braku-i-obitelji/> (15. kolovoza 2021.)

<https://poliklinika-mazalin.hr/blog/sve-sto-trebate-znati-o-neplodnosti/>, (28. kolovoza 2020.)

<https://poliklinika-mazalin.hr/blog/sve-sto-trebate-znati-o-neplodnosti/>, (23. kolovoza 2020.)

<https://www.neplodnost.hr/neplodnost>, (23. kolovoza 2020.)

<https://www.novalac-prenatal.ba/planiranje-trudnoce/neplodnost-sta-mozemo-uciniti-sami/> (12. kolovoza 2021.)

<https://hrcak.srce.hr/23598> (18. kolovoza 2021.)

<https://hrcak.srce.hr/23598> (18. kolovoza 2021.)

S.Glavašević; <https://www.pastoralmladih.hr/Fokus/Nase-teme/Djeca-su-dar-Bozji.aspx>, (28. kolovoza 2020.)

<https://www.novizivot.net/zene-biblija-neplodnost/>, (28. kolovoza 2020.)

<https://www.vjeraidjela.com/medicinski-potpomognuta-oplodnja-i-ucenje-katolicke-crkve/>
(17. kolovoza 2020.)

<https://www.bitno.net/page/2224/>, (29. kolovoza 2020.)

<https://zenavrsna.com/kriz-neplodnosti/18726>

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, _____, kao pristupnik za stjecanje zvanja *sveučilišnoga/sveučilišne prvostupnika/prvostupnice katehetike*, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mog vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

Potpis

ABSTRACT

Before entering in marriage it is important to prepare for it thoroughly. Unfortunately, we are witnessing more and more requests for marriage annulment in the Catholic Church. Civil divorces are relatively easy to get, but in order to annul a marriage in the Catholic Church there have to be very clear reasons. There are many, some times bizarre and incredible reasons, but at the end of the day they have to be strong and well argued. One of the less known reasons because of which a marriage can be annulled is infertility. By itself infertility is not enough to declare a marriage invalid, since it can be caused by many physical and mental factors, but if there is a malicious intention to trick ones partner it will be considered a valid reason for marriage annulment.

If this problem is discovered after entering in marriage it is very important to find a way to compensate for the inability to become parents by finding other activities and goals. It is also important to emphasise that a marriage should not be underestimated or ridiculed if it doesn't result in children. It is a union of a man and a woman who have chosen each other until death do them part.

Key words: the sacrament of marriage, invalid marriage, elements for declaring a marriage invalid, infertility, causes of infertility, infertility in marriage, fulfillment in other life roles